

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

«ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»

*Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 80-річчю географічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

(м. Чернівці, 11-13 жовтня 2024 р.)

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК: 502+316.3 (477)(08)
П-770

Редакційна колегія: Бучко Ж.І., Джаман В.О., Заблотовська Н.В, Заячук М.Д.
Кілінська К.Й., Кирилюк С.М. Король О.Д., Костащук
І.І., Поп'юк Я.А., Рідуш Б.Т., Руденко В.П., Сухий П.О.,
Холявчук Д.І., Чубрей О.С, Ющенко Ю.С.

П-770 **Природа і суспільство: виклики і поступ.** Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.) – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2024. – 324 с.
ISBN 978-966-423-890-5

У збірнику представлено матеріали міжнародної наукової конференції «Природа і суспільство: виклики і поступ» присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, де розкрито результати дослідження актуальних питань сучасної географічної науки.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 502+316.3 (477)(08)

ISBN 978-966-423-890-5

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

© Колектив авторів, 2024

ЛОЗИНСЬКИЙ Роман ПЕРШИЙ ДРУКОВАНИЙ В УКРАЇНІ ГЕОГРАФІЧНО-ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ	289
МЕЛЬНИЧУК Анатолій, ФЕДОРЯКА Валерія LES LIEUX DE MEMOIRE СЬОГОДЕННОГО УКРАЇНСЬКОГО МІСТА: МІЖ МИНУЛИМ І МАЙБУТНІМ	292
ЯРОМЕНКО Оксана РІВНЕНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ .	294
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	297
БІЛАНЮК Володимир, КОТИК Любов РОЗВИТОК ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ	297
БРАСЛАВСЬКА Оксана, ПРОЦЕНКО Ольга СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	300
ВАШ Неллі ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ	302
ДОБИНДА Ірина, ПРОСКУРНЯК Мирослав НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ».....	304
ЄМЧУК Тетяна МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ ТА РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	306
КИРИЧЕНКО Давид ПЕРСОНАЛІЗОВАНИЙ ПІДХІД ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ У ШКОЛІ.....	309
КУРИШ Наталія ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	311
ОЛІШЕВСЬКА Юлія КРЕАТИВНІСТЬ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ	313
ПОРУЧИНСЬКА Ірина РЕЖИМИ ТА СЕРВІСИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	316
СЛИВКА Роман, ЗАКУТИНСЬКА Ірина, ГІЛЕЦЬКИЙ Йосип ВИСВІТЛЕННЯ ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ПРОГРАМІ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ДЛЯ 8-ГО КЛАСУ	317
ЧУБРЕЙ Олександра, МЕЛЬНИК Надія, МЕЛЬНИК Андрій СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	320

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

РОЗВИТОК ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Володимир БІЛАНЮК, Любов КОТИК

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
volodymyr.bilanyuk@lnu.edu.ua, liubov.kotyk@lnu.edu.ua

Анотація

Розкрито роль набуття фахових компетентностей здобувачами освіти у процесі підготовки вчителя географії в умовах глобальної невизначеності. Наголошено, що набуття фахових компетентностей означено у проекті стандарту спеціальності 014 Середня освіта і затверджено у «Професійному стандарті Вчителя закладу загальної середньої освіти». Означено, що одним із освітніх компонентів, який забезпечує набуття фахових компетентностей є «Освітній менеджмент в географії». Наведено перелік компетентностей і результатів навчання, якими мають володіти здобувачі освіти після прослуховування курсу. Означено перелік тем навчальної дисципліни та розкрито зміст практично-семінарських занять.

***Ключові слова:** вчитель географії, фахові компетентності, управлінські навички, освітній менеджмент, освітня програма, магістр.*

Abstract

The role of acquiring professional competences by students in the process of training a geography teacher in the context of global uncertainty is revealed. It is emphasised that the acquisition of professional competencies is defined in the draft standard of the specialty 014 Secondary Education and approved in the «Professional Standard for Teachers of General Secondary Education». It is noted that one of the educational components that ensures the acquisition of professional competencies is «Educational Management in Geography». The list of competences and learning outcomes that students should have after completing the course is provided. The list of topics of the discipline is outlined and the content of practical and seminar classes is revealed.

***Key words:** teacher of geography, professional competences, managerial skills, educational management, educational program, master's degree.*

В умовах глобальної невизначеності і непевності спричинених російсько-українською війною одним із головних завдань вищої освіти України у напрямку підготовки вчителів закладів загальної середньої освіти є забезпечення набуття ними фахових компетентностей. Перелік останніх на освітньому рівні магістр означений, але не обмежений, проектом стандарту спеціальності 014 Середня освіта [5] і регламентований затвердженням «Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [6]. З-поміж фахових компетентностей, якими має володіти вчитель XXI ст. вагомими в умовах тривалої трансформації освітнього процесу в державі на фоні війни є: ФК2: «Здатність використовувати інновації у професійній діяльності», ФК3: «Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя»; ФК7: «Здатність забезпечити

функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища» [5]. Вони відповідають трудовим функціям Професійного стандарту: «Г.Проведення освітнього процесу»; «В.Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища», «Д.Безперервний професійний розвиток» [6]. З метою їхнього набуття в Львівському університеті в ОПП «Середня освіта (Географія)» ОР «Магістр» впроваджено різнопланові освітні компоненти нормативного блоку: «Методика науково-педагогічних досліджень», «Міждисциплінарний підхід у навчанні географії в школі», «Актуальні проблеми освітнього процесу у сучасній школі», «Педагогічна майстерність», «Інновації в географічній освіті», «Сучасні проблеми навчання географії України у школі» та ін. [3, 4]. Вагомим освітнім компонентом є «Освітній менеджмент в географії» [1, 4].

Як нормативна освітня компонента «Освітній менеджмент в географії» спрямований на набуття здобувачами освіти необхідних знань, умінь і навичок, які є обов'язковими для провадження управлінської діяльності (освітнього менеджменту) в закладі освіти, загалом, і в сфері географії, зокрема [1]. Його метою є ознайомлення студентів-магістрів з стратегією і тактикою управління закладом освіти, оволодіння прикладними інструментами діяльності менеджера освіти, вироблення практичних умінь і навичок аналізу управлінських ситуацій з сфери географії різного характеру і на різних масштабних рівнях. Це потребує від здобувачів освіти, а в перспективі вчителів закладів загальної середньої освіти постійного професійного розвитку, самодисципліни, відкритості до інновацій у системі управління, провадження освітньої діяльності, підходів до навчання географії та подання й відтворення актуального географічного знання, врахування запитів учнів і суспільства на географічну інформацію та її практичну орієнтованість.

Прослуховування курсу має забезпечити у здобувачів освіти набуття таких компетентностей: «ЗК1: Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях»; «ЗК3: Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати якість виконаних робіт»; «ЗК4: здатність виявляти та вирішувати проблеми у сфері професійної діяльності, бути креативним і самокритичним»; «ЗК5: здатність генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення»; «ЗК6: здатність розробляти та презентувати освітні проекти, управляти ними та мотивувати виконавця до досягнення спільної мети»; «ФК10: здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя»; «ФК13: здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу»; «ПК23: здатність впроваджувати україноцентричний підхід в освітній діяльності з врахуванням особливостей національного і регіонального контексту» [4].

За результатами навчання на курсі здобувачі освіти мають знати: головні положення й етапи провадження освітнього менеджменту, нормативно-правові документи, які регламентують освітню діяльність в географії на території України; тенденції і принципи розвитку географії як науки і навчальної дисципліни; засади формальної, неформальної, інформальної освіти в географії; принципи розробки типових навчальних програм закладів освіти та означення в них місця географії; методи врегулювання конфліктних ситуацій в освітньому процесі; принципи і шляхи формування безпечного освітнього середовища в сучасних викликах [1, 4]. Вміти: планувати, організовувати й планувати ефективний освітній процес у закладі середньої освіти; формувати комунікаційну стратегію з колегами, здобувачами

освіти, батьками, громадою закладу освіти, демонструвати здатність до ділових комунікацій у професійній сфері; володіти навичками здійснення оцінки й моніторингу різних аспектів освітньої сфери; розробляти, вдосконалювати та впроваджувати методи і методики навчання географії; укласти SWOT-аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища менеджменту закладу освіти тощо [1, 2, 4].

З метою досягнення очікуваних результатів здобувачі освіти на курсі опрацьовують теми: «Сутність менеджменту як системи управління», «Менеджмент як культура. Моделі менеджменту», «Освітній менеджмент», «Нормативно-правові документи, які регламентують освітній менеджмент в географії», «Принципи освітньої політики України та підходи до управління в освіті. Заклади освіти як ключові об'єкти менеджменту», «Львівський університет як об'єкт освітнього менеджменту», «Виклики розвитку географії як науки та навчальної дисципліни», «Управлінська діяльність керівника навчального закладу», «Вирішення конфліктних ситуацій в освітньому менеджменті».

На практично-семінарських заняттях здобувачі освіти знайомляться з принципами і законами менеджменту, головними його науковими школами; дискутують на предмет моделей менеджменту та можливостей їхньої імплементації в освітній простір України; аналізують нормативні документи, які регламентують провадження освітньої діяльності та впровадження засад освітнього менеджменту в сучасний освітній простір держави на різних рівнях; розглядають заклади освіти як одиниці освітнього менеджменту; знайомляться з внутрішньою системою забезпечення якості освіти; виконують SWOT-аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища загальноосвітнього навчального закладу; оцінюють організацію діяльності навчального закладу, проблему керівництва і лідерства у навчальному закладі, підвищення кваліфікації працівників і виклики самоосвіти відповідно до запитів громади і ринку освітніх послуг, аналізують маркетингову діяльність на ринку освітніх послуг закладів освіти; навчаються вирішувати конфлікти ситуації в сфері освітнього менеджменту, відстоювати місце географії у системі підготовки здобувачів освіти у середній школі.

Таке поєднання різнопланових тем і методів навчання забезпечує набуття здобувачами освіти фахових компетентностей, які стануть їм у нагоді при провадженні освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти, у популяризації ідей географічної науки в позашкільній освіті.

Список використаних джерел:

1. Біланюк В.І., Котик Л.І. Навчальна дисципліна «Освітній менеджмент в географії» у системі підготовки магістрів освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 8 (14). С. 737-750. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-737-750](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-737-750).

2. Біланюк В.І., Котик Л.І. Прикладні аспекти освітнього менеджменту в географії. *Восьмі Сумські наукові географічні читання: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. С. 36-42.*

3. Біланюк В.І., Котик Л.І. ОПП «Середня освіта (Географія)» ОС «Магістр»: виклики і переосмислення. *Географічна наука та освіта: перспективи й інновації: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав, 2023. С. 26-31.*

4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2024. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/08/OPP_014_Serednia_osvita_Heohrafia_mag_2024.pdf.

5. Проект Стандарту вищої освіти України галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) другого (магістерського) рівня вищої освіти, 2023. <https://mon.gov.ua>.

6. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», 2024. https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Оксана БРАСЛАВСЬКА, Ольга ПРОЦЕНКО

Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, м.Умань

oksana.braslavska@udpu.edu.ua, o.v.protsenko@udpu.edu.ua

Анотація

Сучасний світ швидко змінюється, вимагаючи від освітньої системи гнучкості та інноваційних підходів. Географічна освіта, як одна з ключових, що формує глобальну свідомість, повинна адаптуватися до нових умов та викликів. Підготовка вчителя географії набуває особливого значення в умовах освітніх трансформацій, оскільки цей фахівець має бути готовим навчати молодь у контексті сучасних глобальних проблем і технологічних змін. У статті розглядаються основні аспекти, які визначають підготовку сучасного вчителя географії в Україні.

Ключові слова: українська освіта, вчитель географії, Нова українська школа, цифрова трансформація освіти, інноваційні методики навчання.

Annotation

The modern world is changing rapidly, demanding flexibility and innovative approaches from the educational system. Geographical education, as one of the key disciplines that forms global consciousness, must adapt to new conditions and challenges. The preparation of a geography teacher takes on special importance in the conditions of educational transformations, since this specialist must be ready to teach young people in the context of modern global problems and technological changes. This article examines the main aspects that determine the training of a modern geography teacher in Ukraine.

Keywords: ukrainian education, geography teacher, New ukrainian school, digital transformation of education, innovative teaching methods.

Зміни в українській освіті спрямовані на перехід від знанневої парадигми до компетентнісної, що ставить нові вимоги до вчителів географії. У центрі уваги опиняється формування здатностей учнів до критичного мислення, вирішення проблем, аналізу і оцінки інформації, а також розвиток екологічної свідомості та соціальної відповідальності. У зв'язку з цим, сучасний вчитель географії повинен мати глибокі знання з предмету та бути готовим ефективно інтегрувати знання з інших галузей (економіки, екології, соціальних наук тощо).

Цифрова трансформація освіти є ключовим аспектом підготовки вчителя географії. Географія є наукою, що безпосередньо працює з великими обсягами даних, картографічними матеріалами та іншими візуалізаційними інструментами. Підготовка вчителя повинна включати навчання роботі з геоінформаційними системами (ГІС), цифровими картами та інтерактивними платформами для дистанційного навчання. Також важливо навчитися використовувати різноманітні

Наукове видання

**«ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО:
ВИКЛИКИ І ПОСТУП»**

*Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 80-річчю географічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

(м. Чернівці, 11-13 жовтня 2024 р.)

Технічний редактор
та дизайн обкладинки

Кудрінська О.М.

Підписано до друку 10.10.2024. Формат. 60x84/16

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Умов.-друк. арк. 17,7. Обл.-вид. арк. 19,1 . Зам. 3-004п.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.